

कापूस, सोयाबीन, भात, तुर व हरभरा
पिकांवरील किडरोगांच्या व्यवस्थापनासाठी
किड रोग सर्वेक्षण व सल्ला प्रकल्प (क्रॉपसॅप)
राज्यात सन २०१७-१८ मध्ये राबविण्यासाठी
प्रशासकीय व वित्तीय मान्यता देणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
कृषी, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : किरोनि-१४१७/प्र.क्र.१५८/४अ
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय विस्तार, मुंबई-४०० ०३२
तारीख :- ०६ जुलै, २०१७

वाचा :-

- १) संचालक विस्तार व प्रशिक्षण यांचे पत्र जा.क्र./वि.प्र-७/क्रॉपसॅप १७-१८/प्र.क्र-३/२८९/१७,
दि. ३१ मे, २०१७
- २) वित्त विभागाचे परिपत्रक क्र.अर्थसं.२०१७/प्र.क्र.७५/अर्थ-३, दि.१८ एप्रिल, २०१७
- ३) वित्त विभागाचे परिपत्रक क्र.अर्थसं.२०१७/प्र.क्र.९४/अर्थ-३, दि.३० जून, २०१७

प्रस्तावना :-

महाराष्ट्र राज्यात गेल्या काही वर्षातील पावसाची अनियमितता, त्यामध्ये पडणारा खंड आणि त्यानुसार हवेत होणारे चढउतार, यामुळे पिकांवरील कीड आणि रोगांच्या वाढीकरीता अचानक निर्माण झालेल्या विशिष्ट अनुकूल परिस्थितीमुळे मोठ्या प्रमाणात कीड रोगांचा प्रादुर्भाव दिसून आला आहे. मागील काही वर्षात प्रामुख्याने सोयाबीन पिकावर पाने खाणाऱ्या अळीचा, विदर्भ आणि मराठवाडा विभागामध्ये प्रादुर्भाव होऊन शेतकऱ्यांचे मोठ्या प्रमाणात नुकसान होत होते. कापूस व सोयाबीन ही नगदी पिके, भात हे तृणधान्य वर्गीय पिक तसेच तूर व हरभरा ही कडधान्य वर्गीय पिके शेतकऱ्यांसाठी आर्थिक दृष्टीने महत्वाची आहेत. सदर पिकांवर उद्धवणाऱ्या किडारोगांच्या प्रादुर्भावामुळे उत्पादनात घट होऊन शेतकऱ्यांचे आर्थिक नुकसान होते. हे नुकसान टाळता यावे, यासाठी कृषी विभागामार्फत “कापूस,सोयाबीन,भात,तूर व हरभरा पिकांवरील कीडरोगांच्या व्यवस्थापनासाठी सर्वेक्षण व सल्ला प्रकल्प (क्रॉपसॅप) आखण्यात आला असून, त्याद्वारे शेतकऱ्यांना कीड रोगाविषयी सर्वेक्षणाच्या आधारे करावयाच्या पिक संरक्षण उपाययोजना याबाबतचे संदेश देणे, शेतकऱ्यांमध्ये कीडरोगांची ओळख निर्माण करणे, त्यांना प्रशिक्षित करून कीडरोगाचे वेळीच व्यवस्थापन करणे, कीडरोगांच्या प्रादुर्भावाबाबत जागरुकता निर्माण करणे व पुढील संभाव्य नुकसान टाळून उत्पादनात वाढ करणे, इ. उपाययोजना करण्यात येतात.

सदर योजना सन २००९-१० पासून राष्ट्रीय कृषी विकास योजनेमधून राबविण्यात येत होती. ही योजना सन २०१३-१४ पासून राज्य योजना म्हणून राबविण्याचे राज्य शासनाने निश्चित केले आहे. सदर प्रकल्प सन २०१७-१८ या वर्षात राबविण्यासाठी रु. ११४५.३२ लक्ष निधीच्या कार्यक्रमास प्रशासकीय मान्यता देण्याचे तसेच वित्त विभागाच्या संदर्भाधीन अ. क्र. ३ येथील दि. ३० जून, २०१७ च्या परिपत्रकान्वये विभागास प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारानुसार, सदर प्रकल्पासाठी मंजूर तरतूद

रु.११०० लक्ष रकमेच्या ७०% म्हणजेच रु. ७७० लक्ष रकमेच्या कार्यक्रमास वित्तीय मान्यता देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

- १) राज्यातील ३४ जिल्ह्यांमध्ये कापूस, सोयाबीन, भात व तुर पिकांवरील व २९ जिल्ह्यांमध्ये हरभरा या पिकांवरील कीड रोगांच्या व्यवस्थापनासाठी, राष्ट्रीय एकात्मिक कीड व्यवस्थापन केंद्र (भारतीय कृषी संशोधन परिषद), नवी दिल्ली, केंद्रीय एकात्मिक कीड व्यवस्थापन केंद्र, नागपुर, महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ (MPKV), राहुरी, जिल्हा-अहमदनगर, डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठ (PDKV) अकोला, डॉ. बाळासाहेब सांवत कोकण कृषि विद्यापीठ (BSKKV) दापोली, जिल्हा-रत्नागिरी, मराठवाडा कृषि विद्यापीठ (MAU), परभणी, सोयाबीन संशोधन संचालनालय, इंदोर, केंद्रीय कापूस संशोधन केंद्र, नागपूर, राष्ट्रीय कोरडवाहू शेती संशोधन संस्था (CRIDA), हैद्राबाद, केंद्रीय भात संशोधन संस्था (CRRRI), कटक, ओरिसा, भारतीय कडधान्य संशोधन संस्था (IIPR), कानपूर, उत्तरप्रदेश, राष्ट्रीय वनस्पती आरोग्य व्यवस्थापन संस्था (NIPHM), हैद्राबाद, राष्ट्रीय सुचना विज्ञान केंद्र, पुणे यांच्या सहभागाने सन २०१७-१८ या आर्थिक वर्षामध्ये “पिकांवरील कीडरोग सर्वेक्षण व सल्ला प्रकल्प (क्रॉपसेप)” राबविण्यासाठी रु. ११४५.३२ लक्ष (अक्षरी: अकरा कोटी पंचेचाळीस लाख पंचेचाळीस फक्त) निधीच्या कार्यक्रमास प्रशासकीय मान्यता व रु. ७७० लक्ष (अक्षरी: रु. सात कोटी सत्तर लक्ष फक्त) रकमेच्या कार्यक्रमास वित्तीय मान्यता देण्यात येत आहे.
- २) सदर निधी पुढील लेखाशिर्षाखाली खर्ची टाकण्यात यावा व सन २०१७-१८ च्या मंजूर तरतूदीतून भागविण्यात यावा.

लेखाशीर्ष :-

मागणी क्र.डी-३,
२४०१, पीक संवर्धन,
१०२ - अन्नधान्य पिके,
(००) (३०) पिकांवरील किडरोग सर्वेक्षण व सल्ला प्रकल्प
(२४०१९२४२) राज्य योजना
३३ - अर्थसहाय

- ३) सदर प्रकल्पांतर्गत मंजूर केलेला निधी खर्च करण्यास कृषी आयुक्तालयीन स्तरावर सहायक संचालक (लेखा-१), कृषी आयुक्तालय महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांना आहरण व संवितरण अधिकारी व संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण), कृषी आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य पुणे यांना नियंत्रण अधिकारी म्हणून घोषित करण्यात येत असून, सदर निधीचे क्षेत्रीय स्तरावर संबंधिताना वितरण करणे, यासाठी संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण), कृषी आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य पुणे यांना प्राधिकृत करण्यात येत आहे. त्याचप्रमाणे सदर प्रयोजनार्थ विभागीय कृषी सह संचालक स्तरावर विभागीय कृषी सह संचालक कार्यालयातील लेखाधिकारी, जिल्हा स्तरावर जिल्हा अधिक्षक कृषी अधिकारी, उपविभाग स्तरावर उपविभागीय कृषी अधिकारी व तालुकास्तरावर तालुका कृषी अधिकारी यांना आहरण व वितरण अधिकारी म्हणून घोषित करण्यात येत आहे.

४) क्षेत्रिय स्तरावर योजनेची अंमलबजावणी करण्यासाठी योजनेच्या सविस्तर मार्गदर्शक सूचना संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण) यांनी निर्गमित कराव्यात. मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करताना पुढील बाबींचा प्रामुख्याने समावेश करण्यात यावा :-

- I. सदर प्रकल्पांतर्गत कंत्राटी कर्मचाऱ्यांचे वेतन, किमान वेतन कायदा, १९४८ अंतर्गत उद्योग, उर्जा व कामगार विभागाच्या दि. ०८ ऑगस्ट, २०१४ च्या आधिसूचनेनुसार व विशेष वेतन दि. ४ फेब्रुवारी, २०१७ च्या पत्रानुसार अदा करावे.
- II. कीड सर्वेक्षक यांचा प्रवास खर्च रु.२५००/- प्रति महिना या प्रमाणे अदा करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
- III. कृषी विभागा व्यतिरिक्त इतर सहकारी संस्थांना देय असलेला निधी कृषी आयुक्तालय स्तरावरून आहरित करून त्यांच्या बँक खात्यावर RTGS द्वारे वर्ग करण्यात यावा.
- IV. मनुष्यबळ पुरवठादारा संस्थाकडून प्रत्येक माहिण्याच्या १० तारखेपर्यंत कर्मचाऱ्यास देय परिश्रमिकाची रक्कम त्यांच्या बँक खात्यावर जमा करावी.
- V. कर्मचाऱ्याकडून देय असलेला पी.एफ हिश्याची व पुरवठादार संस्थेकडून देय असलेल्या पी.एफ. हिश्याच्या रकमेचा भरणा पुरवठादार संस्थेने प्रत्येक महिन्यात करावा.
- VI. मनुष्यबळ पुरवठादार यंत्रणेने पुरविलेल्या कर्मचाऱ्यांना EPF card व ESI card देणे बंधनकारक राहिल. EPF क्रमांक ESI नोंदणी क्रमांकाची नोंद त्याच्या पे-बीलावर करणे बंधनकारक राहिल.
- VII. जिल्हा अधिक्षक कृषी अधिकारी यांनी, पुरविलेल्या मनुष्यबळास देय असलेले परिश्रमिक व प्रत्यक्ष पारित परिश्रमिक याबाबतची माहिती सर्व संबंधितांना लेखी स्वरूपात उपलब्ध करून द्यावी.
- VIII. पुरवठादार संस्थेने अदा करावयाच्या शासकीय करांचा भरणा शासन कोषागारात प्रत्येक महिन्यात करावा यावा .
- IX. उपरोक्त अनुक्रमांक VI ते VIII येथील बाबींची पूर्तता केल्याबाबतची कागदपत्रे पुरवठादार संस्थेने प्रत्येक महिन्याच्या शेवटच्या आठवड्यात जिल्हा अधिक्षक कृषी अधिकारी यांच्याकडे सादर करावीत. सदर कागदपत्रे प्राप्त झाल्याशिवाय पुढील महिन्याच्या परिश्रमिकाची रक्कम जिल्हा अधिक्षक कृषी अधिकारी यांनी पुरवठा संस्थेस अदा करू नये.
- X. अनुक्रमांक IV ते VIII येथील अटीचे उल्लंघन करणाऱ्या पुरवठादारा संस्थेविरुद्ध नियमानुसार आवश्यक कार्यवाही करण्याचा प्रस्ताव जिल्हा अधिक्षक कृषी अधिकारी यांनी विभागीय कृषी सह संचालकाकडे पाठवावा .
- XI. नोंदणीकृत मनुष्यबळ सेवा पुरवठा करणाऱ्या संस्थेमार्फत नियुक्त करण्यात आलेल्या कर्मचाऱ्यासोबत पत्रव्यवहार करताना, क्षेत्रिय अधिकाऱ्यानी थेट कर्मचाऱ्यांशी पत्रव्यवहार न करता संस्थेमार्फत करावा.

XII. कामाचा अनुभव किंवा उल्लेखनीय काम केल्याबाबतचे प्रशस्तीपत्रक थेट कर्मचार्यांना देण्यात येवू नये.

- ५) सदरहू प्रकल्प, विभागातील सर्व स्तरातील उपलब्ध कृषी अधिकारी व कृषी सहायक यांच्याकडून राबविण्यात यावा. सदरहू कार्यक्रम आपला आहे, अशी जाणीव कृषी आयुक्तालयातील तसेच विभागातील अधिकारी व कर्मचारी यांनी ठेवून प्रकल्पाची अंमलबजावणी करावी.
- ६) बाहेरून नियुक्त करावयाचे मनुष्यबळ नोंदणीकृत संस्थांकडून उपलब्ध करून घ्यावे. त्या अनुषंगाने, संस्थेशी प्रचलीत शासन कार्यपद्धती व नियमानुसार विहित अटी व शर्तीसह करार करावा. कराराच्या अटी व शर्ती विहित करण्यास संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण) यांना प्राधिकृत करण्यात येत आहे. त्याचप्रमाणे सदर आर्थिक वर्षामध्ये प्रत्यक्ष पीक परिस्थितीनुसार प्रकल्पांतर्गत समाविष्ट पिकांच्या पेरणी क्षेत्रात वाढ/घट झाल्यास, प्रत्यक्ष पेरणी क्षेत्रानुसार किड सर्वेक्षक, संगणक प्रचालक, कृषी पर्यवेक्षकाच्या नियुक्तीस व अनुषंगीक खर्चास शासनाची मान्यता देण्यात येत आहे.
- ७) सदर प्रकल्प, योजनेसंबंधीच्या शासनाच्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार राबविण्यात यावा. या योजनेकरिता उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या निधीच्या विनियोगाबाबतचे उपयोगिता प्रमाणपत्र संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण), कृषी आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य पुणे, यांच्या स्वाक्षरीने शासनास सादर करावे.
- ८) सदर शासन निर्णय वित्त विभागाचे शासन परिपत्रक अर्थसं.२०१७/प्र.क्र.९४/अर्थ-३, दि.३० जून, २०१७ अन्वये परिशिष्टातील तपासणी सूचीतील अटींच्या पूर्ततेच्या अधीन राहून मान्यता देण्यात येत असून, त्यास मा. प्रधान सचिव (कृषी) यांनी ही मान्यता दिलेली आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१७०७०६१५४३०९२००१ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(सु.सं.धपाटे)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. आयुक्त (कृषी), महाराष्ट्र राज्य, पुणे (५प्रती)
२. कुलगुरु, डॉ.पंजाबराव देशमुख कृषी विद्यापीठ, अकोला
३. कुलगुरु, मराठवाडा कृषी विद्यापीठ, परभणी
४. कुलगुरु, महात्मा फुले कृषी विद्यापीठ, राहुरी अहमदनगर
५. कुलगुरु, डॉ.बाळासाहेब सांवत कोकण कृषी विद्यापीठ, दापोली
६. सर्व सन्माननीय विधीमंडळ सदस्य

७. महालेखापाल (लेखा परिक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र १/२, मुंबई/ नागपुर
८. महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क संचालनालय, मुंबई
९. संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण), कृषी आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य पुणे
१०. संचालक, राष्ट्रीय एकात्मिक कीड व्यवस्थापन केंद्र (भारतीय कृषी संशोधन परिषद), नवी दिल्ली
११. संचालक, केंद्रीय एकात्मिक कीड व्यवस्थापन केंद्र, नागपूर
१२. संचालक, सोयाबीन संशोधन संचालनालय, इंदोर
१३. संचालक, केंद्रीय कापूस संशोधन केंद्र, नागपुर
१४. संचालक, राष्ट्रीय कोरडवाहू शेती संशोधन संस्था (CRIDA), हैद्राबाद
१५. सर्व संचालक/सहसंचालक, कृषी आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य पुणे
१६. विभागीय आयुक्त (सर्व)
१७. विभागीय कृषी सहसंचालक (सर्व)
१८. जिल्हाधिकारी (मुंबई व मुंबई उपनगर हे जिल्हे वगळून सर्व)
१९. जिल्हा कोषागार अधिकारी (सर्व)
२०. जिल्हा अधिक्षक कृषी अधिकारी (सर्व)
२१. वित्त विभाग (व्यय-१/अर्थसंकल्प-१३), मंत्रालय, मुंबई-३२
२२. सर्व सहसचिव/उपसचिव/अवर सचिव/ कार्यासन आधिकारी, कृषी विभाग (कृषी)
२३. मा. राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव
२४. मा. मंत्री यांचे खाजगी सचिव
२५. निवड नस्ती (कार्यसन ४अ).